զՄեթրայիտէ քաղաքն Հոյակապ». Ա. էջ 225. Εὐρὶον δὲ ἐν νομῷ τῷ Σαΐτῃ πόλιν ἐπικαιροτάτην. Հակառակը հանդիպած է Իրենէոսի մէջ, այսինքն Νόμος (օրէնք) թարգմանուած է գաւառ, զոր եթէ ուղղենք, "առեալ զՕրէնաց սատերսն, որ է ըսել, առեալ զերեսուն սատերսն, որ ի Հն օրէնս ի բերանոյ երեմեայ յառաջագոյն գուշակեցաւ,, կը լուսաւորուի հատուածիս իմաստը. Իրենէոս այս տեղ Հին Կտակարանը Նորին հետ կը համեմատէ.

7. "Զփրկեցեալսն ոչ կամի ի Մովսէսին դարձուցանել աւրինադրութիւն . . . այլ ի ձեռն յՈրդւոյն Աստուծոյ հաւատոյ եւ սիրոյ ապրիլ,, էջ 61։ Նոտարագիր յն պատճառ եղած է հետեւեալ սխալ թարգմանութեան՝ sondern, dass man durch den Glauben und die Liebe vom (?) Sohne Gottes . . . leben sollte, ուղիղ թարգմանութիւնն է՝ dass man durch den Glauben an den Sohn Gottes und Liebe zu ihm . . . leben sollte.

8. "Այս է սիրելի քարոզութիւն ճշմարտութեան,, էջ 67. Կիտադրութեան պակասով սիրելի կոչականը եղած է "քարոզութեան,, ածական. Dies ist die liebliche Verkündigung der Wahrheit, փոխանակ Dies ist, mein Lieber, die Verkündigung der Wahrheit,,. Այս է, սիրելի, քարոզութիւն ճշմարտութեանն։

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՎԱՐՔ ԱԲԵՐԿԻՈՍԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

(Շարունակութիւն։)

ԻԲ. Զայսոսիկ հանդերձ բազում տառապանաւք պատմէր. զիջանել ի բնութեանս վտանգ, զաւգնութիւն ի նմանէ խնդրելով, որ եւ ըստ աստուածայնոյն Դաւթի երեւեալ ատել ի տարապարտուց. եւ որպէս Աստուծոյ ճշմարտի երկիր պագանել ոչ ունէին։ Իսկ սուրբն ասէ. Ընդունիմ զյաւժարութիւնդ զքոյդ. սակայն եւ ոչ միոյ իմիք մեք յայդցանէ զոր առ ի ձէնջ պատուոյ կարաւտիմք, զի դարձեալ թքանեմք իսկ յերեւութս այս ունայն։ Այլ ոչ իբրու վարձու զուտեալն մեզ առ յԱստուծոյ ունիմք զշնորհս, զի հրամայեալ եմք ձրի առնուլ եւ ձրի տալ. այլ ուր, ասէ, դուստր քո։ Եւ Փավստինա՝ որքան ունէր արագութիւն՝ արագ ի բուրաստանն ընթանայր, եւ զդուստրն առեալ բերէր առ սուրբն։ Իբրեւ բերաւ՝ չարաչար դեւն լլկեաց զնա եւ ի վայր էարկ. եւ իբրեւ երկուցեալ ձայնս արձակէր եւ ասէր. Ահա, Աբերկիէ, եւ ի Հռոմ ածի զքեզ որպէս խոստացայ։

Սուրբն ասէ. Այոյ, բայց ոչ խնդաս սակս այսորիկ։ Եւ զաղջիկն ածել զառաջեւ հրամայէր. եւ ամբարձեալ զաչս յերկինս եւ աղաւթեալ առ Աստուած, ցածուն ակամբ հայի յաղջիկն եւ ասէ. Ել այսի, չար դեւ, հրամայէ քեզ Քրիստոսն իմ, մի՛ ինչ վնասելով դմա։

Իսկ առժամայն զառիւծ զայն զվիշապն յերկեղ աղուեսու արկանէր, ասէ. Երդմնեցուցանեմ ես զքեզ ըստ Քրիստոսի քո՝ մի՛ յանապատ յուզարկեր՝ եւ մի՛ յայլ ինչ տեղի, այլ ուր նախագոյն բնակէիր։ Եւ սուրբն. Բացագնալ, ասէր, ոչ յանապատ իմն, այլ ի տեղին հայրենական, յորմէ տեսանել արարեր ինձ զՀռոմ, հրաման տամ քեզ դարձեալ ինքնին

ԻԲ. 1. Ց. բազում արգահատանաք (περιπαθεία)։ — 2. Ց. քանզի խանդաղատէր (κάμπτω, յուսել) գնա բնութեանն գորով (ἀνάγκη, հարկ, կիրք, գորով) եւ սահպէր զի զօգնութիւնն Նորա խնդրիցէ, զոր պարգեւ, զի ընդ աստուածայնոյն Դաւթի ասացից, ատեն եւ որպէս ճշմարտի ոչ հանդուրժեն երկիր պագանել. φάναι, ասել, φημίξն, համարուած է φαίνωε, երեւալ։ — 8. Բուրաստան, Ց. θάλαμος, ննջարան, ներքնասենեակ։ — 10. Ձ. ի Հռոմ։ — 12. Հայերէնը համառօտուած է հոս, ուր Ց. աղօթք մ'ունի եւ ստորագրութիւն։ — 15. Ց. առիւծականն յանդգնութիւնն այն (θράσος, կարգացուած θράχων) յերկիւղ աղուեսու փոխեալ՝ ասէ . . ։ — 17. Ց. բնակէի։

digitised by A.R.A.R.@

յանուն Յիսուսի բանալ զբազինս զայս — ցուցեալ ձեռամբ նմա բազին քարեղէն —
20 մինչեւ Յերապալիս ընդ իս բերեալ կացուցանել ի դուռս։

Լուաւ դեւն եւ ասաց, որպէս Ծառայ ահաւոր տեառն զամենայն կատարել կամելով, փարատի ինն յաղջկանէն ոչինչ չար գործեալ նմա։ Ապա բիւրուց տեսանելով աչաց, — ով որ ոչ աքանչացի, Քրիստոս ամենեցուն Թագաւոր — գայ առ բազինն եւ բանայ, եւ ի ծանրութենէն մանչեալ եւ գնայ ընդ ձիրնթացիկն, — նոր ինչ տեսութիւն Հռոմայեցւոյն
25 — եւ ի հրամայեալ տեղին բերեալ դնէ Յերապալիս։

ԻԳ. Իսկ նեղեալ աղջիկն փարատեցաւ ի դիւէն, անմռունչ ի բազում ժամս առ ոտս սրբոյն անկեալ կայր. որ մանաւանդ զմայրն եւ զմերձակայսն ամբոխեաց, երկուցեալ մի գուցէ եւ զոգին էառ դեւն զաղջկանն։

Իսկ սուրբն այնպէս անկեալ տեսանելով զնա գթացաւ եւ ձեռն տարածեաց մանկանն
5 եւ որպէս ի խոր քնոյ զարթոյց, յարուցանէր եւ ողջախոհացուցանէր եւ դառնայր առ Փավստինա ասէր. Ահա մաւտ կայ քեզ դուստրդ ոչ ի կենաց պակասեալ, եւ ի մեքենայից դիւաց փարատեալ։

Արդ իբրեւ այսպէս զմանուկն ետես մայրն՝ զրկարկեաց զնա, եւ արտասուս ուրախութեան եհեղ զնովաւ, զծնաւտ ծնաւտի եդեալ եւ զբերան բերանոյ, ձեռս զձեռամբ արկեալ
10 եւ իբրեւ ի հոգի ի ներքս ընկալեալ ըղձանաւք, ոչ ուներ զինչ լինիցի։ Իբրեւ ի յոլով ժամս արարեալ զայն առ մանուկն ունելով, աղաչէր Թագուհին զաստուածայինն Աբերկիոս յոյժ թախանձանաւք մի հրաժարել յառնլոյ զհատուցումն փոխարինի այսպիսի մեծ եւ հարկաւոր շնորհի։

Իսկ նա ասէ. Ընչից եւ ոչ միոյ ներեմ, զի ոչ ի դէպ է. զի՞ կարաւտիմք ընչից, հացի եւ
15 ջրոյ որպէս բազմակատար ճաշոյ. այլ շինել հայցեմ բազանիս առ գետովն Աղրս, ուր խոնարհեցուցի զծունկս յաղաւթս եւ երկիր ի վիր եհան աղբիւր ջրոյ ջերմն, եւ ցորեան տալ աղքատաց քաղաքին իւրոյ երեք հազար մոգս ի դարմանել։

ԻԴ. Զայս իբրեւ լուաւ Թագուհին, ուրախութեամբ յափշտակեաց զհայցուածն, եւ կոչէր վաղվաղակի զԿոռնիլիանոս եպալքոսն, եւ հրամայէ փութով զամենայն հայցուածն բերել, իբրու զի մի շլսացի շնորհն ի վաղվաղակի խոստմանէն ի սպասաւորացն հեղգանալ։ Այսպէս եւ բնութիւն ամենայն անձին մարդկան, որոց մանաւանդ յուլանան ի պարգեւան

---

20. Ց. մինչեւ ի Յերապոլիսն իմ, եւ կանգնեացես մերձ ի տեղին հիւսիսային դռան։ — 21. Ց. լուաւ դեւն եւ որպէս զծառայ, որ ահաւոր տեառն յամենայնի հնազանդել գիտիցէ, հեռանայ յաղջկանէն։ Այս տեղ 2. փոքր ինչ անընթեռնելի է, կարելի է կարդալ նաեւ. "զամենայն կրէր կապելով", որ իմաստ մը չի ստանար։ — 23. Ց. ով ոչ զարմացի ընդ գործս քո (σου πάντα), Քրիստոս Թագաւոր։ — 24. Ց. եւ անցանէ ընդ ձիրնթացիկն (διὰ τὸ Ἱπποδρόμον, ընդ ձիարձակարանն, ձիրնթացս. Յունարէն կը թարգմանուի նաեւ Ոսկ. Յովհ. Գ. 12)։ — 2. գնա։ — 25. Ց. նոր իմն տեսարան էր այս Հռովմայեցւոյ — եւ բերէ ի ցուցեալ տեղին եւն։

ԻԳ. 2. Ց. եւ փաւստինա ոչ կարաց լռութեամբ տանել զայս, այլ բազում արտմութեամբ սրտի եւ երկիւղիւ ասաց ցսուրբն. Մի գուցէ . . . : Իսկ նա այսպէս բեկեալ տեսանելով զմայրն . . . : — 5. Ողջ-խոհացուցանէր = σωφρονοῦσαν, զգաստացուցանէր։ — 8. 2. Էրես չունի։ — 10. Ց. ոչ գիտէր զինչ լինիցի։ — 11. Ց. եւ իբրեւ զայդչինն ողջացեալ (ἱκανῶς) ի ձեռս իւր տեսանէր. թարգմանիչն բառ առ բառ հետեւած է յունարէնի։ — 14. Ց. իսկ նա, որ զընչից եւ ոչ զսիշատակութիւնն լսել հանդուրժէր, ասաց. Զինչ պէտք իցեն ինչք այնմ, որոյ սեղանն բազմախորտիկ՝ հացն է եւ ջուր։ — 15. Ց. Այլ խնդրեաց զի շինեսցէ բազանիս յԱգարակին որ կայ առ գետովն (ἐπὶ τῷ παρὰ ποταμὸν Ἀγρῷ)։ — Մոդ, յունարէնն՝ μόδιος, լատ. modius, փոխառեալ բառ է՝ գործածուած նաեւ այլուր յաճախ իբրեւ ցորենաչափ, գրուան։

ԻԹ. 1. Ց. թէլոյ-էոյ = ἀρπάζω, իմա՝ ընկալաւ զինդիրն։ — Բերէլ, Ց. կատարել։ — 3. ղաոյչ, Ց. ակարացի։ — 4. Ց. այսպէս են բնութեամբ եւ կարեաք (πάθει, կար-

digitised by A.R.A.R.@

5 կամ որք ի յառնուն պատրաստք տենչալով ընդունել. զոմանս վասն նուազութեան տեսանել զտուեալն արհամարհել. եւ ոմանց բարձրագոյն ողջունելով։

Նաւ եպարքոսն ոչինչ հեղգացեալ զարուեստապետս հիւանդաց որ ըստ այնմ ժամանակի առաքէր առ իշխան Փռիգացւոց, յորոյ ինչս առնուլ առ իշխանն լուացարանին որքան պէտս էր. եւ երեք հազար մոգս ցորենոյ բաշխել Յերապոլիս անանկաց։

10 Իսկ իրրեւ լուացարանն զկատար շինութեանն էառ, ոչ եւս զոր ի գեղոյն յայնմանէ Աղրոսէ, այլ անուն տեղւոյն Աղրոս Ջերմուկ. եւ ցորենատուութեանն պարգեւ մեծաց մինչեւ ցժամանակս Յուլիանոսի յանցողին։ Նաւ նա որպէս զայլ բարիսն ամենայն քրիստոնէից նախանձեալ եւ ընդ այս ձիրս, եւ իսկոյն դադարեցոյց։

ԻԵ. Այնուհետեւ աստուածային Արերկիոս կալով ի Հռոմ ժամանակս բաւականս լինելով, եւ զողջ բանն հաւատոց տալով եկեղեցւոյն։ Նաւ երբեմն տեսանէր տեսիլ կալով Ցեառն, ասէ. Պատ է քեզ, Աբերկիէ, եւ որոց ի կողմանս Ասորոց հոգ տանել։

Ապա յառնէր ի քնոյ եւ հայցէր ի Թագուհոյն գալ ի տեղի իւր. բայց նա ունէր զայրն որպէս հզաւրագոյն ամրութիւն, երկնչէր զի մի յետ գնալոյ նորա պարապորդ գտեալ

5 դեւն դարձեալ հալոցէ զդուստրն։

Իսկ սուրբն ասէ. Քաջալերեաց սակս այդմիկ, զի պատ է ինձ դարձեալ ի կողմանս Ասորոց գնալ. հազիւ ուրեմն հաւատացուցեալ ի նախագահ քաղաքին. եւ նա հրամայէր Կոնստանդիանու նաւ պատրաստել նմա աջողակ եւ վաղվաղակի դնել ի նա։

Արդ մտեալ ի նաւ Ի աւուրս արարեալ ի նաւին յԱսորիս հասանէր եւ նաւեւ յԱն-

10 տիոք գնա. ապա ընդունի զնա Ապամիայ. եւ անտի ընդ այլ քաղաքս անցանէր, եւ զսասանեալ եկեղեցիս հաստատէր. զի ամենայնիւ յայնժամ հերձուածն Մարկիանոսի չարաչար ծփէր զնոսա, եւ ընդ Եփրատ անցեալ դէպի Մծբին եւ զամենայն եկեղեցիս Միջագետնոց աշակերտէր, զի եւ նոքա զնոյն նաւակոծէին։

Անդրէն նմա ինչ պիտոյից բերեալ առ յամենեցուն հատուցումն չափաւոր յեկեղ-

15 ցեաց ըստ բազում աշխատութեանցն, տգիտացեալք ապացոյց իսկապէս առնել որպէս յիրս ինչ ընթանալ հեշտաբար զաւրելով, կապանս ունել ծերութեան ինչ զքաջաշարժութիւն, եւ թէ անորժէ որպէս ոյք զկրթութիւն իսկոյն մարանել խրատելով, փորձելով ի վատասիրտս իրրեւ առն ունել ի վերայ Նորին զդիմադարձն։

ԻԶ. Արդ քանզի վերանկատեաց զհամբաւնումն զոր Թագուհոյն առաւել ասացեալ լինէր եւ բարեբանագոյն ունել առ ի յառնուլ զպատճառն, իսկ նոքա առաջակոյին

դացուած՝ πάντας) հոգւոյն (ψυχῆς) մարդիկ. այնոցիկ մանաւանդ, որք վարանիին առնուլ զպարգեւս, քան այնոցիկ, որք արագ են յառնուլ՝ կամիմք առնել չնորհս. զնոսա նկունս տեսեալ զրկեմք ի պարգեւացն, իսկ զոցա մեծանձնութիւնն գրուատեմք։ — 7. Իսկ եպարքոսն ոչինչ հեղգացեալ, առաքեաց զճարտարապետն առ գլխաւորն Փռիգացւոց, որ առ այնու ժամանակաւ առաջնորդէր, զի առնուցու ի նմանէ զկարեւորս ի շինութիւն բաղանեացն, որչափ ինչ պիտոյ էր, եւ բաշեաց երեք հազար մոգս ցորենոյ աղքատաց Յերապոլսեցւոց քաղաքին։ — 10. Յ. եւ իրրեւ եղեւ զսաւ շինութեան բաղանեացն, յայնմ հետէ ոչ եւս Աղրոս առ գեղոյն, այլ Աղրոս Ջերմկայ կոչեցաւ անուն տեղւոյն, եւ բաշխումն ցորենոյն տեւեաց մինչեւ ցաւուրս Յուլիանոսի ամբարչի . . .

ԻԵ. 14. Անդէն բայումք ինչս նմա մատուցանէին, հատուցումն ինչ չափաւոր ընդ բազում նեղութեանց, զոր վասն եկեղեցւոյն կրեաց. այլ չգիտէին ամենեւին, եթէ զինչ առնեն, որպէս այն թէ ումեք յերագագոյն ընթացողաց տային ոտ, պարգեւ արագութեան, կամ եթէ կամիս, որպէս թէ որ զայն սր մերկանդամն կուռել քաջ իմանայցէ, ջանայցէ ուսուցանել, զի ունիցի ինչ զանձամբ, զորմէ թշնամին բուռն հարկանիցէ։

ԻԶ. 1. Յ. Արդ իբրեւ մերժեաց նա ընդունել որպէս եւ զոր Աւգոստուհին բայում յաճախութեամբ տայր նմա, եւ զոր կարէր ըստ արժանւոյն ընդունել վասն պատ-

digitised by A.R.A.R.@

հաւանել ոչ ունել, ի մէջ նոցին կացեալ այր ոմն, անուն Վարխասան, պայծառագոյնս տգգաւ եւ ընչիւք լաւագոյն. Բռնադատեալ նզովրդն զայրն վասն ընչիցն, ասէ, ոչ նմա վայել է եւ ոչ մեզ բնաւ աւկտակար իսկ, նա ոչ իցէ տուելոցն ի բաց դնել եւ իբրեւ նմա մանաւանդ գործք տուեալ են զայն պարտ է եւ մեզ առնել, եւ թուարկեսցուք զսա Հաւասար առաքելոց անուանել, քանզի եւ ոչ վի՛ր ոք ծանեաք գալ յերկիր այսքանեաւ առ նախանամութիւն եղբարց, եթէ ոչ գլխաւորս զայն զՔրիստոսի աշակերտսն, որպէս ապա եւ սա երեւեցաւ հետեւելով։ Զայս ուրեմն, ասաց, զպարսն կամել։ Եւ զոր ինմանէ զայն եհաս զմականութիւն. եւ զոր նախ թուարկութեան նորա ի գործոց իւրոց ժառանգելով։ Այնուհետեւ չուեաց անտի յիւրաքանչիւրն ի Կիլիկիա լինելով, եւ երթեալ ի Լիկաւնիա եւ ի Պիսիդիա, ի Սինապա ի փոքր Փռիգացոց մայրաքաղաքն բնակի, եւ հիւրընկալեալ յոմանց որոց անդ քրիստոնէիցն, եւ փոքր մի հանգուցեալ զինք ընթանայ գնալ առ իւրն քաղաք։

Ինչ. Իսկ ի գիւղն որ Ավլոն կոչէր, եհաս հունձքն լինել, եւ ինք ի մերձակայ վէմն նստէր, եւ զի յայնժամ հողմ աջողակ շնչէր, եւ ի հոսել ցորենոյն որ ի կալն զմանր փոշի յարդին հարկանէր հողմն [յիւրեսս սրբոյն], եւ նա աղաչէր զշնչական ներել առ սակաւ մի զչանան. իսկ նոքա ո՛չ լուան. ապա միայն աղաւթիւք զհողմն դադարեցոյդ. եւ ակամայ դադարեցաւ փոշին ոչ ունելով հողմ զի պիտոյացուսցէ զինքեանս, եւ նոքա յընթրել հրաւիրեցան. եւ սրբոյն ծարաւիլ պատահեաց յոյժ ի յուղոյն, եւ հայցեալ ջուր ի նոցանէ, իսկ նոքա դժուարեալ ընդ իրսն եւ վայրենաբար նայեցեալ ծանր համարեցան եւ ասեն. Վասն ալեւորի միոյ ոչ հլանեմք ի սեղանոյս։

Իսկ մարդասէր այրն Աբերկիոս աղաչեաց զտմարդութիւն նոցա, եւ զոչ երբեք յագել նոցա սպառնացաւ, որ եւ ունին մինչեւ ցարդ մնալով յինքեանս մարդատեցութիւն ի սաստել մարդասիրին անարուեստիւք. ապա յարուցեալ ի վիմէն գնաց ի քաղաքն իւր։

Իրրեւ ծանեան բազմութիւնքն զգալուստ առն, դիմեալ զայնմ առ նա բաղձանաք տեսանել զքաղցրագոյնն դէմս նորա, եւ լսել զանչալի ձայն նորա։ Եւ սուրբն լրջմտութեամբ աւրշնեաց զնոսա եւ ողջունեաց. յածի դարձեալ ի քաղաքն վարդապետելով զքանն ճշմարտութեան համարձակութեամբ հանդերձ։ Եւ զոր յառաջ մատուցին ի ձեռն Աստուածային մկրտութեանն, կատարէր, արձակումն ի դիւաց շնորհելով, եւ զախտաժուժութիւնսն բժշկելով, եւ զամենայն զաւրացեալ սիտս զաւրութեան հոգւոյն որ ի նմա արտաքս հալածէր։

Շարադրեաց եւ գիրս վարդապետութեան յամենայնի աւկտակարութիւնս ունելով, թողու քահանայիցն որ ի նմանէ համայն եւ սարկաւագացն, զի եւ զնին մահու բարբառի ի ձեռն այնմիկ եւ բարս ինչ եւ ոչ երբեք դադարեսցի աւկտակարն։

ճառին, որ կայր ի միջի, այլ չկարացին համոզել զնա զի առնուցու, մի ոմն ի նոցանէ, որ Վարխասանէան կոչէր, այր պայծառագոյն յազգէ, եւ մեծատուն ընչիւք, [ի մէջ մատուցեալ] ասէ. Եպրարք բռնադատեալ զայրդ վասն ընչիցդ չէ դիմ ի դէպ եւ ոչ մեզ բնաւ օգուտ. չէ արժան կատուեալն ի բաց բառնալ. եւ զոր նմա առաւել գործքն եռաւն, զնոյն եւ արժան է մեզ առնել. եւ հաշուեսցուք զնա անուանել Հաւասար առաքելոց (Ἰσαπόστολον), քանզի եւն։ — 6. Զայսոսիկ բարբառեցաւ նա, եւ այլք զնոյն հաստատեցին եւ ասի ընկալաւ նա զայն յորջորջումն եւն։ — 2. ընթանա։

Ինչ. 1. 6. իրրեւ ի ժամանակս հնձոց հասանէր ի տեղին, որ Ավլոն կոչի, նստաւ ի վերայ քարին որ մերձն կայր։ Եւ քանզի յայնժամ հողմն յաջողակ (ἐπίφορος, յաջող, ի հանդիպոյ կոյսմանէ) շնչէր, մշակքն զցորեանն ի կալն հոսէին, եւ մանր փոշին յարդին հարկանէր յերեսս սրբոյն։ — 3. Փակագծի մէջ եղած բառերն անընթեռնելի են ի 2։ — 6. 2. յուղոյն։ — 21. 6. զի եւ յեսս մահուան բարբառիցի ի ձեռն այնոցիկ, եւ օրինակաւ իւիք (τρόπον τινά) չդադարեսցի օգտակար լինել։ —

digitised by A.R.A.R.@

ԻԸ· Արդ եկեալ երբեմն ի լեառն բարձր այնպէս յաղաւթս լինել, քանզի ծարաւ դաժան զինք եւ զորս ընդ իւր էին ծանրեալ սպառէր. առ ամենազաւրն ապաւ ինի եւ ծունր եղեալ յերկիր յաղաւթս լինէր, եւ ահա ջուր ըմպելոյ ի վեր մատոյց երկիր, սակայն տեղին այն ի նմանէ Ցեղի Ծնրադրութեան կոչեցաւ, եւ գնաց դարձեալ էջ ի տուն իւր։

Ինկոչ յետ բազմի դարձեալ տեսիլ տեսանէր, մերձ կալով նմա Ցեառն եւ ասէր ցնա. Աբերկիէ՛, ահա ժամանակ մերձեցաւ, իբրու հանգուցանել զքեզ ի յերկար աշխատանացդ, հսկեա՛ եւ ծանիր զկատարած նորին. եւ նա յայտնէր զերեւումն եղբարցն, եւ ասէր յարմարել գերեզման իւր ի վեմ քառանկեան, հաւասար երկայնութեամբ եւ լայնութեամբ. եւ զբարձին որ հրամանաւ իւր ի Հռոմայ բերաւ ի դիւէն՝ զեմ կանգնել եւ գրել ի նմա այսպիսի նշ մնագրաւ։

ԸՆՏՐՆԱԼ ՑԵՂԻՍ՛ՑՍ ՔԱՂԱՔԱՑԻ
ԶԱՑՍ ԱՐԱՐԻ ԳԻՐ ԿԵՆԴԱՆԻ
Ի ԺԱՄ ՄԱՐՄՆՈՑՍ ԶՈՐ ՈՒՆԷԻ
ԴՆԵԼ ԱՍՏ ԶԱՆՈՒՆ ԱԲԵՐԿԷԻ.
ՄԻՆՉ ԱՐԱԾԵԱԼ ԶԶՈԿՍ ՈՉԽԱՐԻ
Ի ԾԱՑՐ ԼԵՌԱՆՑ ԵՒ Ի ԴԱՇՏԻ
ՈՒՆԵԼՈՎ ԱՀՍ ՄԵԾԱՄԵԾՍ
ԱՄԵՆԵՒԻՆ ՄԱՔՈՒՐ ԱՆԵՂԾՍ։
ՑԱՑԵԾԱՄ ԱՑՍՊԷՍ ԻՆՉ ՔԱՐՈՉԵԱՑ
ԵՒ ԳՐՈՎ Ի ՀՌՈՄ ԶԻՍ ԱՌԱՔԵԱՑ։
ԶԹԱԳԱՒՈՐԱ՛Ց ԽՈՒՄՊԵ ԱՆԴ ԿՈՒՏԵԼ
ԵՒ ԶԹԱԳՈՒՀԻՍԵ ԱՌՆԿԱՑԵԼ
ՈՐՔ ՑՈՍԿԻ ԶԳԵՍՏԸՍ ԶԱՐԴԱՐԵԱԼ
ՑՈՍԿԻ ԿԱՒՇԻԿԸՍ ՊԱՃՈՒՇԵԱԼ։
ԱՆԴ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՊԱՑԾԱՌ ՏԵՍՏԵԱԼ
ՊԱՑԾԱՌ ԿՆՔՈՎ ՏԵԱՌԸՆ ԴՐՈՇՄՆԱԼ
ԸՆԴ ԱՍՈՐԻՍ ԱՆԴԻ ԴԱՐՁԵԱԼ
ԵՒ ԶԱՍՈՐՈՑ ԴԱՇՏԸՆ ԿՈԽԵԱԼ։
ԸԶՄԵԾ ՔԱՂԱՔՍ ՈՐ ԱՆԴ ՏԵՍՏԵԱԼ
Ի ՄԾԲՆԱ՛Ց ՑԵՓՐԱՏ ԱՆՑԵԱԼ
ՇԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԻՍԿ ՊԱՒՂՈՍԻ
ԸՆԴ ԱՄԵՆԱՑՆ ԲԱՆԻՒ ԱՆՑԻ։
ՑԱՄԵՆԱՑՆԻ՛ ՑԱՌԱՋԱԴԷՄ
ԵՒ Ի ՀԱՒԱՏՍԸՆ ՆԵՐՔՍԱԴԷՄ։

ԻԸ· Արձանագրութիւնն ոտանաւոր թարգմանած է թարգմանիչն, որով բնագրին բառական կարելի չէ եղած ամէն տեղ հետեւիլ։ Ամբողջ նոր կը թարգմանենք բան Մեսափրասեայ բնագրին։ "Ընտրեալ քաղաքին քաղաքացի առ կենդանութեամբս (ζῶν) գոյս արարի. զի ունիցիմ ի ժամանակի մարմնոյս աստէն աթոռ (θέσιν), անուամբ Աբերկիոս. որ եմ աշակերտ հովուի զգօնի, որ արածէ զհօտս ոչխարաց ի լերինս եւ ի դաշտս. որ ունի ոչս մեծամեծս որ զամենայն տեսանէ. քանզի սա ուսոյց ինձ գիրս հաւատարիմս, որ ի Հռոմ առաքեաց զիս նկատել զթագաւորն, եւ զթագուհին տեսանել յոսկի հանդերձս եւ յոսկի կօշիկս. տեսի անդէն ժողովուրդ որ ունէր կնիք պայծառ. եւ զդաշտն երկրին Աստուծոյ տեսի, եւ զամենայն քաղաքս, զմծբին, անցի զեփրատ. զամենեսին ունէի շուրջ զինեւ ժողովեալս, ի ներքս զպաւղոս. հաւատն ամենայն ուրեք առաջնորդէր. եւ կերակուր ընծայէր ինձ ձուկն յաղբերէ մեծ, սուրբ, զոր կալաւ կոյսն անարատ, եւ ետ բարեկամաց ուտել ցանգ, ունէր գինի ախտական, խառնեալ տայր ընդ

digitised by A.R.A.R.@

ԸՆԿԵՐԱԿՈՒՐ ՉԿԱՆՑ ՑԵՐԿՐԼ ԱՒԱՆԴԵԼՈՎ ՄԵԾՍ Ի ԳԵՏԼ ԶՍՈՐ ԸՆԿԱԼԱՒ ԿՈՅՍ ԱՆԾԱՆԱԿ ԵՑ ՍԻՐԵԼԵԱՑ ՈՒՏԵԼ ՑԱՌԱԿ ՆԻ ԶՔԱՂՑՐԱԳՈՅՑԵԼՆ ՄԻՇՏ ԳԻՆԻ ՏԱԼՈՎ ԽԱՌՆԵԱԼ ԱՍ ԸՆԴ ՀԱՅԻ։

. . . . . .

. . . . . .

Հայի . . . ։ — Հոս կը դադրի մեր Օրինակը, թերի ձգելով արձանագրութիւնէն քանի մը տող եւ վարուց կատարածը։ Ձեռագրին մէջ կը տեսնուի սակայն հոս (թղ. 107ա) մէկ ու կէս սիւն սպիտակ դատարկութիւն, անշուշտ մնացած թերին ապա լրացնելու նպատակաւ թողուած։ Դժբախտաբար մինչեւ օրս չյայտնուեցաւ ուրիշ համապատասխան օրինակ մը, որով կարելի ըլլար ամբողջացնել զայն։

Հ. Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԳՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻԱՅԻ ԵՂԻՍԱԲԵԹՈՒՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔՈՒՆԵՑՈՒՆԸ

(Շ-ր-Ն-ա-Ն-ի-ն)։

Բ. ԾՐԱՐ

27. 1726, հոկտ. 4. Եղիսաբեթուպոլսոյ հայ հասարակութեան ժողովքներուն, 1726էն մինչեւ 1805, ըստ մեծի մասին հայերէն լեզուով գրուած արձանագրութիւններն, որոշումներն եւ այլն։ Բնագիր. Ճերմակ կաշեկազմ ստուար երկտալ մեծ մատեան մը։

28. 1727, աւգ. 6. Ալմագէրիգի արքունի գանձուն երկրակալութեան կահագիրը (conscriptio)։ Բնագիր։

29. 1733, դեկտ. 23էն մինչեւ 1757. Եղիսաբեթուպոլսոյ հայ հասարակութեան՝ արքունական գանձուն, տարուէ տարի գինեծախութեան իրաւունքին եւ գնուած խոտի դաշտին համար վճարած գումարներուն անդորրագրերը։ — Ճերմակ կաշիով կազմուած մատեան։

30. 1727, սեպտ. 13. Պաշպալովի երկրակալութեան բնագիր ցանկն ու կահագրութիւնը (inventarium conscriptionalis) Լատիզլաւոս Միքշո եւ Գէորգ Զուլաֆի ստորագրութեամբ։ Միեւնոյնին ընդօրինակութիւնն. առանց վաւերացումի։

31. 1752, ապր. 12. Պաշպալովի արքունական երկրակալութեան կահագրութիւնն ու ցանկը. վաւերացուցուած օրինակ։ Քովէ քով բերուած՝ Միքայէլ Եէլէք եւ Սիկիսմունդոս Լաւլոյէն. եւ իրենց անունովը ստորագրուած։

32. 1758, յունիս 8. Պաշպալովի երկրակալութեան ցանկին բնագիր կահագրութիւնը. Յովհ. Նոկայ եւ Յովսէփ Պոշգորէն գրուած։

33. 1758, յունիս 8. Պաշպալովի կալուածատէրութեան՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան ստանձնումը (translatum)։

34. 1689, սեպտ. 1. Միքայէլ Աբաֆի Ա.ի հրամանագրին վաւերացեալ օրինակը. որուն համեմատ Նիկողայոս Գրիգորեան, բոլոր Դրանսիլուանիոյ ազգայնոց վոյտ գտաւոր կը դրուի։ Եւ իրեն օգնական կը տրուին՝ Ենգրէաս Զաքարիաշեան, Ղուկաս Զարդարեան եւ Ղուկաս Վարդերես, որպէս զի տուրքերը ժողովեն։ Ասոնց կը յանձնուի միանգամայն ուրիշ իշխանական հրամաններու կատարումը։

35. 1700, յուլ. 26. Կատարինէ Պէգլէն իշխանուհւոյն՝ Պաշպալովի Հայոց տուած պաշտպանութեան թուղթը՝ թէ արքունական քաղաքներուն տարեկան տօնավաճառներուն առեն, ազգայնոց՝ տօնավաճառի վրաններու տեղ տրուի. եւ իրենց բաղձացածին համեմատ՝ պաշտօնատէրներէն պաշտպանուին։

36. 1716, աւգոստ. 4. Շէյնվիլ, Դրանսիլուանիոյ գլխաւոր հրամանատարին բնագիր պաշտպանութեան թուղթը (protectionalis) Պաշպալովի ազգայնոց համար, ազատ վաճառականութիւն ընել կարենալու նկատմամբ։ Բնագիր։

37. 1717, դեկտ. 7. Սիկիսմունդոս Գ. Գորնիժ, Դրանսիլուանիոյ կառավարին, Պաշպալովի Հայոց տուած բնագիր պաշտպանութեան թուղթը, որ ազատութեամբ ամէն տեղ կարենան երթալ։

digitised by A.R.A.R.@